

Ключові слова: дослідницька діяльність, дослідницька компетентність, учитель історії.

Список використаних джерел

1. Коваленко И. А. Система организации самостоятельной работы студентов при подготовке к семинарам // Проблемы организации самостоятельной работы обучающихся в условиях модернизации высшей школы: Материалы межрегиональной научно-методической конф. Хабаровск, 2005. С. 77-82.

2. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.

3. Снагощенко В. В. Проблема підготовки майбутнього вчителя історії до компетентнісно орієнтованого навчання засобами музейної педагогіки / Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 30 вересня 2019 р. Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 124-128.

КОМПЕТЕНТНІСНА НАВЧАЛЬНА СТРАТЕГІЯ «АВТОР ПІДРУЧНИКА ЯК ЧИТАЧ»

*Снегірьова Валентина,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Компетентнісне спрямування нового освітнього стандарту [1] актуалізує розгляд літературного твору в історико-культурному контексті, виявлення його естетичної та емоційної цінності для формування читацького досвіду школярів, умінь аналізу та інтерпретації художніх явищ. Це ставить перед учителем завдання оптимізувати роботу над текстами художніх творів як носіями культурно-ціннісних знань, завдяки яким формується особистість. Такі знання засвоюються у ході культурного діалогу з літературним твором як твором мистецтва.

Поняття культурного діалогу з твором мистецтва, обґрунтоване в роботах М. Бахтіна, В. Біблера та ін., передбачає взаємодію автора твору і його читача (глядача, слухача). За уявленнями цих учених, будь-який твір культури існує не лише через те, що його створив автор, а й через те, що його (по-своєму) зрозумів читач, глядач або слухач. Отже, читач бере активну участь у культурному діалозі й породженні смислу художнього твору.

Для того, щоб такий діалог відбувся на шкільному рівні, потрібен посередник між автором твору й учнем як читачем. На уроці цю роль виконує вчитель, а в підручнику – автор підручника. Для формування компетентного читача важливо, щоб основною формою презентації художнього твору в підручнику була не розповідь про нього, не розбір твору автором підручника, а спільна – учнів і автора підручника – робота над текстом, їхній діалог, спрямований на розуміння твору.

Саме так організовано текстову діяльність учнів у нових підручниках «Російська мова та література. Інтегрований курс» для 10–11 класів [2; 3], які третій рік поспіль апробуються у школах України. У доборі художніх текстів ураховувалися вікові психологічні особливості старших підлітків та їхні запити: самоствердження, саморозвиток, самореалізація. Так, літературну лінію в підручниках представлено творами О. Пушкіна («Моцарт і Сальєрі»), М. Гоголя («Портрет»), Ф. Достоєвського («Підліток»), А. Чехова («Агрус»), М. Булгакова («Майстер і Маргарита») та ін. і сконцентровано навколо тем: родина, батьківщина, юність, дружба, кохання, життєвий вибір, духовні цінності тощо. Завдання авторів підручників – забезпечити позитивну динаміку зростання учнів як читачів, творчу самореалізацію їх у формуванні предметних і ключових компетентностей. Для цього потрібно відповідно організувати навчальну діяльність у підручниках. На основі власного читацького досвіду нами було розроблено навчальну стратегію «автор підручника як читач» – через продуману систему запитань і завдань до художнього тексту, спрямовану на опанування учнями елементів аналізу та інтерпретації літературних творів,

засвоєння алгоритмів дослідницької і творчої діяльності, норм комунікації, осмислення й гармонізацію своїх дій, здійснення їх корекції.

Пропоновані у підручниках запитання і завдання ведуть читача від безпосереднього сприйняття твору до поглибленого, створюючи сприятливі умови для осмислення його через зацікавлене читання й перечитування, набуття досвіду занурення в художній текст, розвиток умінь роботи з ним.

Запитання і завдання подано в діалогічній формі, що спонукає учнів до висловлення власних вражень і думок про прочитане, формулювання своїх запитань з приводу неоднозначних ситуацій, незрозумілих вчинків героїв тощо. У ході такого діалогу неодмінно виникають різні судження, зав'язується дискусія. Усе це організовує автор підручника як досвідчений, творчий читач знову ж таки з допомогою захопливих, часом провокативних завдань і запитань.

Автор підручника веде діалог і є одним із учасників цього діалогу. Він бере участь в роботі над текстом, уміло формулює завдання, висловлюючи і розвиваючи в них своє прочитання твору, власне бачення проблеми. Він ознайомлює школярів з історико-культурним контекстом твору, задіє літературознавчі та культурологічні поняття, які, з його точки зору, сприяють глибшому розумінню виучуваного тексту. Автор підручника як читач долучає до діалогу нових «співрозмовників» – літературних критиків, поетів і вчених, що розмірковували над твором і порушеними в ньому проблемами. Увесь цей «контент» літературної освіти (навчальний текст, фрагменти досліджень про виучуваний твір, різні інтерпретації його тощо) подано не окремими інформаційними блоками, як традиційно це робиться в чинних підручниках з літератури, а включено до системи завдань до художнього твору, що сприяє активізації читацької діяльності учнів. При цьому широко використовуються пізнавальні задачі, запитання проблемного та евристичного характеру, завдання, що містять інформативний текст – літературознавчий, культурологічний, історико-культурний. Таким чином, замість готового

тлумачення твору автор підручника пропонує учневі самому зануритися в його текст і, спираючись на підручник, створити власну інтерпретацію прочитаного.

Представлений аналіз корелює з сучасними стратегіями інтерактивного читання та комунікації, орієнтований на розвиток різних сторін діяльності читача і сприяє переходу кожного учня на більш високі рівні художнього сприйняття. Так, запитання і завдання звернені до читацьких емоцій і до смислового розуміння тексту; до творчої уяви і до естетичного погляду на художню форму; вони поєднують колективну та індивідуальну роботу над текстом.

Результати апробації підручників «Російська мова та література. Інтегрований курс» для 10–11 класів засвідчили, що навчальна стратегія «автор підручника як читач» оптимізує читацьку діяльність, розвиває самостійність і критичне мислення учнів, привчає їх до діалогу в різних комунікативних ситуаціях, збагачує емоційно-чуттєвий досвід, сприяє формуванню ціннісних орієнтацій і ставлень старшокласників.

Ключові слова: художній твір, автор, читач, культурний діалог, запитання і завдання.

Список використаних джерел

1. Державний базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Фідкевич О. Л., Снегірьова В. В., Курач Л. І. Російська мова і література. Інтегрований курс. 10 клас: підручник. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 152 с.
3. Фідкевич О. Л., Снегірьова В. В., Курач Л. І. Російська мова і література. Інтегрований курс. 11 клас: підручник. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 160 с.